נשים מוכות קיבלו הגנה, על הנייר

המשטרה תקים מערך מיוחד, המדינה תשקיע במעונות לגברים מכים והיציאה מהמקלט לנשים מוכות תהיה קלה יותר. אחרי עשרות דיונים גיבשה תת־הוועדה הבין משרדית לבעיית האלימות במשפחה שורת המלצות מרחיקות לכת. הדרך ליישומן עוד ארוכה

מקלט לנשים מוכות בראשון לציון, לפני כשנתיים צילום: דודו בכר

עיקרי ההמלצות

אכיפה ייעודית
הקמת מערך מיוחד במשטרה
לטיפול באלימות במשפחה

להרחיק את הגברים
הקמת מעונות נוספים
לגברים מכים

זרימת מידע
להעביר מידע רפואי, פלילי וטיפולי בין
משרדי הבריאות, הרווחה והמשטרה

היום שאחרי
בניית סל לשיקום נשים מוכות
אחרי היציאה מהמקלט

הילדים בחזית
פיתוח סל הגנה ותשתיות טיפוליות
לילדים הנפגעים

טיפול מיוחד
שירותים ייחודיים לעולים
ובני החברה הערבית

לי ירון

המשך מעמוד 1

כל אחד מהמשרדים קבע כי עליו להוביל את הטיפול בנושא, אך משום שמרבית ההמלצות נוגעות למשרד הרווחה, הוחלט לבסוף כי יבלון יהיה זה שיעמוד בראש.

"האלימות במשפחה היא מגפה על־מגזרית ואינה פוסחת על אף מעמד סוציו־אקונומי", אמר אתמול השר כץ. נציגי משרד הרווחה, יחד עם אלה של משרדי ביטחון הפנים, העלייה והקליטה, המשפטים, הבריאות והחינוך היו בתת־הוועדה. "יש ליצור תוך זמן קצר תוכנית סדורה למאבק חסר פשרות נגד האלימות הגואה בחברה הישראלית בכלל ובתוך המשפחה בפרט". במשרד הרווחה מסבירים כי למימון המלצות הצוות יוקצו מאות מיליוני שקלים, וכי על פי ההחלטה, הממשלה תהיה מחויבת ליישום ההמלצות.

"חבל שלקח כל כך הרבה זמן עד אישור הקמת צוות המנ"כלים, כשההמלצות יצאו כבר בנובמבר", אמרה ל"הארץ" יו"ר הוועדה לקידום מעמד האשה, ח"כ עאידה תומא־סלימאן (הרשימה המשותפת). "כעת יידרשו עוד שישה חודשים לגיבוש מדיניות ותוכנית מערכתית, ולמרות שצוין שהמדינה מחויבת ליישום מדיניות זו — יידחה היישום למועד לא ידוע". לדבריה, היא חוששת ש"בינתיים תתווסף עוד רשימה של נשים שייפלו קורבן לאי־תיאום ולטיפול הלקוי של כל הרשויות בעלות העניין והאחריות. המצב זועק לשמים ודורש טיפול והתערבות מיידיים, כאן ועכשיו".

בישראל חיות כ-200 אלף נשים מוכות. בנוסף, 23 נשים נרצחו מאז הוקמה בנובמבר 2014 תת הוועדה. המקרה האחרון התרחש בשבוע שעבר: הילית סובול בת ה-18 נרצחה על פי החשד על ידי אחותה התאומה ובן זוגה, אשר הודו ברצח וחזרו בהם. מבט חטוף בסטטיסטיקה מגלה שנמנו כבר כ-100 מקרי רצח נשים מתחילת 2011, והוא מחזק את ההערכה של תומא־סלימאן, כי עד ספטמבר יתווספו לא מעט נשים נוספות לרשימה.

בינתיים נקבע כי על צוות המנכ"לים יהיה לגבש מדיניות בין־משרדית ותוכנית לאומית מערכתית למניעה וטיפול באלימות במשפחה, קביעת העלות התקציבית של התוכניות ליישום המדיניות — לרבות כוח אדם נדרש — ופיקוח ובקרה על יישום המדיניות.

שינוי משמעותי

אם בסופו של דבר יאומצו המלצות תת־הוועדה, הן עשויות לשנות משמעותית את הטיפול בנושא האלימות במשפחה. אחת ההמלצות שטרם פורסמו באופן רשמי, אך הגיעו לידי "הארץ", נוגעת להעברת מידע — כגון רישום פלילי, חיסיון רפואי וחיסיון טיפולי — בין הגופים השונים האמונים על הטיפול במקרים אלה. כיום, גם אם קיים מידע במשרד הבריאות, שמעיד על כך שאשה עברה התעללות על ידי בן זוגה, המידע לא מועבר למשרד הרווחה בשל החיסיון הרפואי. לא מועברים גם דיווחים של נשים שהתלוננו על אלימות במשטרה, אלא אם הסכימו לכך. למרות התנגדויות שהעלה משרד המשפטים בדיוני הוועדה, הוחלט להמליץ על "התרת מסירת מידע במקרים בהם יש סיכון לאדם אחר, שאינו המטופל, ובחינת תיקוני חקיקה נדרשים ובתוכם תיקון חוק זכויות החולה, והרחבת אפשרויות העברת המידע מהמרשם הפלילי".

> הוועדה ממליצה לאמץ פתרונות טכנולוגיים כמו לחצני מצוקה סלולריים לנשים

בשונה ממשרד המשפטים, במשרד הבריאות דווקא הביעו בוועדה נכונות לשינוי החקיקה, כך תאפשר לראשונה העברת מידע למרות חיסיון מטפל־מטופל. "יש לאקונה מאוד משמעותית בכך שמידע לא זורם בין הגופים השונים", אמר באחרונה יו"ר תת הוועדה והמשנה למנכ"ל המשרד לביטחון פנים, אליעזר רוזנבאום. "נשים קיפחו את חייהן כתוצאה מכך שהמידע לא הגיע למי שהיה צריך להגיע".

המלצה משמעותית אחרת נוגעת ישירות למשטרה ולאופן שהיא מטפלת במקרי אלימות במשפחה. על פי ההמלצה, על המשטרה להקים מערך ייעודי לנושא ולשים קץ למצב כיום, שהטיפול מתפצל בין יחידות שונות: מחלקת הנוער עוסקת בקטינים ומדור נפגעי עבירה מטפל בנפגעי אלימות מבני הזוג ועבירות מין. "המלצנו לאחד את כל הטיפול לקורת גג מקצועית אחת, שיהיה לה כל הידע המקצועי, שכל המידע ייכנס לאותו תיק ולא יהיו חלקים שיפלו בין הכיסאות", אמרה מנהלת השירות לרווחת הפרט במשרד הרווחה, עו"ס איילה מאיר. עוד המליצה הוועדה כי בכל תחנות המשטרה בארץ יועסק עובד סוציאלי — שיקשר בין המשטרה למשרדי הרווחה והבריאות. תקן מסוג זה קיים כיום רק בכ-30 תחנות. "אני מייחס חשיבות רבה למניעת אלימות במשפחה", אמר אתמול ארדן, "והנחתי את המשטרה לתת דגש לנושא".

> ח"כ תומא־סלימאן חוששת שעד היישום, "תתווסף עוד רשימה של נשים שייפלו קורבן"

תחת קורת גג אחת המליצה הוועדה להכניס גם את אבחון נפגעי האלימות. לדברי החברים בה יש להקים מרכזי אבחון וטיפול בנפגעי אלימות, שיאחדו תחת קורת גג אחת את כל הגורמים המקצועיים הנדרשים — והנפגעים לא יאלצו לכתת רגליהם בין מקומות שונים. תת־הוועדה המליצה כי בשלב ראשון יש לנסות פיילוט של פתיחת שניים עד ארבעה מרכזים מסוג זה. ריכוזיות נוספת אותה הגו היא יצירת תפקיד חדש של אנשים שיתאמו בין משרדים השונים ברמה המקומית, המחוזית והארצית.

בעיה שהעסיקה לא מעט את החברים היתה היעדר אחידות בהערכת המסוכנות של האדם האלים. זאת מאחר שיש למשטרת ישראל, למשרד הרווחה ולמשרד הבריאות כלים שונים לצורך כך. "אנחנו חושבים שצריך להקים צוות מקצועי שיבחן הקמת כלי אחד שיכלול בתוכו את כל המרכיבים, כך שהוא ישמש את כולם", אמרה מאיר.

שהגבר ילך למקלט

לא אחת תוהים בארגוני הנשים מדוע דווקא האשה שסובלת מאלימות מקבלת "צו הרחקה" מהבית. "לא הגיוני שמטפלים רק בנשים המוכות ולא בשורש הבעיה — הגברים המכים", אמרה בהקשר זה מנהלת האגף לקידום האשה ב"ויצו", עו"ס רבקה נוימן, שניהלה מקלט לנשים מוכות במשך 17 שנים. "למה הנשים צריכות להתחבא במקלטים בזמן שהגברים חומקים הרבה פעמים מעונש? צריך להתמודד אתם ולשקם אותם כדי לטפל בבעיה".

ואכן, אחת מהבשורות של תת־הוועדה נוגעת בדיוק לזה. היא ממליצה להגדיל את כמות ההוסטלים המשקמים לגברים מכים, בהם שוהים גברים הנמצאים בחלופת מעצר או מורחקים בהליך אזרחי. כיום קיימים שני מרכזים מסוג זה, והוועדה ממליצה להקים שניים או שלושה נוספים. "היום אנחנו לא מטפלים מספיק בגבר, בפוגע, אלא בנפגעת", אמרה מאיר. "הוועדה קובעת כי יש לטפל בגברים, להקצות כוח אדם ייעודי לנושא — מדובר בשינוי גישה שאומר 'בואו נטפל בבעיה היכן שהיא החלה'".

בעיה שלא זכתה להתייחסות בתת־הוועדה היא קווי הסיוע לגברים מכים שרוצים לצאת ממעגל האלימות. כיום קיים קו אחד כזה, שמפעיל ארגון ויצו בעזרת תרומות. בימים אלה הוא עתיד להיסגר בשל מחסור בתקציב. בשנה האחרונה בלבד התקבלו בקו זה כ-700 פניות לסיוע. בויצו אומרים כי רוב הפניות הן של גברים אלימים, הרבה מהם נשואים טריים, אך לא רק שלהם. גם בני משפחה וחברים מתקשרים כדי לקבל ייעוץ שיסייע להביא את הגבר האלים לטיפול.

נושא שבו עסקה תת־הוועדה הוא היום שאחרי היציאה של האשה מהמקלט. היא הכירה בקיומם של "פערים בעידוד העצמאות הכלכלית והשיקום הכלכלי של נשים נפגעות אלימות". היא קבעה שיש צורך בבניית סל הגנה, טיפול ושיקום לנשים נפגעות אלימות יוצאות מקלט ומטופלות בקהילה, שבחרו לחיות בנפרד ו"מתחילות מאפס". בסל זה יוגדל הסיוע הכלכלי המוענק והן יקבלו דיור מוזל מהמדינה.

אך מה באשר לנשים שאינן במקלט? כיום מוענקת להן הגנה שמתמצה בעיקר בלחצני מצוקה, במימון פרטי, וזה לא תמיד מספיק. רק בחודשים ינואר־אוקטובר 2015 התקבלו במשטרה 515 תלונות על הפרת צווי הגנה שניתנו בשל אלימות במשפחה או חשש לכזו. הוועדה ממליצה לאמץ פתרונות טכנולוגיים חדשניים להגנה, כמו פיקוח אלקטרוני באמצעות "ג'י.פי.אס" על הגבר האלים, ולחצני מצוקה סלולריים לנשים שיאפשרו למשטרה לאתר את מיקומן בקלות ובמהירות.

המלצה נוספת נוגעת לעניין הגדרת האלימות במשפחה. תת הוועדה קוראת למדינה לאמץ מינוח אחיד, בשונה מהמצב כיום שיש בו שוני בין הגדרות המשרדים השונים: בחלק מהמקרים אלימות במשפחה מוגדרת רק כאלימות בין בני זוג. אלימות כלכלית (תלות בבין הזוג) אינה מופיעה בחוק, כמו גם אלימות פסיבית (הזנחה). "אלימות היא כל פעולה הנעשית מתוך כוונה לפגוע בזולת או נתפסת ככזו", נכתב בהגדרה החדשה המוצעת על ידי תת הוועדה. "אלימות מאופיינת ברצף של התנהגויות מתעללות ובהסלמה בחומרת ההתנהגויות. אלימות במשפחה מתקיימת במסגרת המשפחה ובהקשר ליחסים שבתוכה לרבות בני זוג או שותפים לחיים בהווה ובעבר ופגיעה על ידי בן משפחה מורחבת".

> בעיה שהעסיקה את הוועדה היתה היעדר אחידות בהערכת מסוכנות האדם האלים

הוועדה: להתייחס לילדי נשים מוכות כקורבנות

תת הוועדה הבין־משרדית לטיפול באלימות במשפחה קובעת לראשונה כי יש להתייחס לילדים שנחשפו לאלימות כקורבנות שנזקקים לטיפול ולהעניק להם סל טיפול ייעודי.

על פי נתוני משרד הרווחה, מתוך כ-30 אלף ילדים של נשים מוכות המוכרות לרשויות הרווחה, רק כאלף מקבלים היום טיפול, בשל היעדר תקציב ומחסור בעובדים סוציאליים. על כן קובעת הוועדה כי יש להגדיל את מספר העובדים בתחום זה, כך שניתן יהיה לטפל ביותר ילדים.

"עד עכשיו התייחסו לילדים באופן משני ולא כאוכלוסייה עיקרית שחווה את האלימות בצורה קשה ונזקקת לטיפול", אמרה עו"ס איילה מאיר, מנהלת השירות לרווחת הפרט והמשפחה במשרד הרווחה, המעורה בהמלצות הוועדה. "לעתים הנזק שנגרם לילדים הוא בלתי הפיך, ופעמים רבות הופכים אותם ילדים, שנים לאחר מכן, לנפגעים הבאים מאלימות או לתוקפים הבאים".

במקלטים לנשים המוכות, שם מטופלות רק מעט מהנשים הסובלות מאלימות, שהו בשנה שעברה 1,083 ילדים — מספר גדול יותר מזה של הנשים ששהו במקלט. אך למרות הנתח המשמעותי שהם תופסים במקלטים, הם אינם ערוכים לטיפול בילדים: בכל מקלט יש רק עובדת סוציאלית אחת האחראית לטיפול בעשרות ילדים. נשים רבות מציינות כי הילדים מושפעים מהתנהגות שלילית של ילדים אחרים במקלט ונחשפים לעוד אלימות.

"המקלטים מתוקצבים היסטורית כמקלטים לנשים מוכות. הילדים הם איזושהי תוספת, ולא נלקח בחשבון שגם הם מגיעים לרוב עם פוסט־טראומה ודיכאון שאי אפשר להתעלם מהם", אמרה ל"הארץ" רבקה נוימן, מנהלת האגף לקידום מעמד האשה בויצו. "יש עובדת סוציאלית אחת על עשרות ילדים ואנחנו נאלצות לעשות משפט שלמה, מי יקבל טיפול ומי לא".

> במקלטים שהו בשנה שעברה 1,083 ילדים — מספר גדול יותר מזה של הנשים

דינה חבלין־דהן, יו"ר איגוד הגג של הארגונים שמפעילים מקלטים לנשים מוכות, ומנכ"לית עמותת מעון חירום לנשים, אמרה כי "בעבר איפשרו לנשים להגיע עם ילדים, מתוך הבנה שאשה לא תעזוב את הבית אם יפרידו אותה מילדיה. אבל במהלך השנים התפיסה המקצועית שלנו אומרת שהילדים הם לא רק נספח של האמא, הם סיכון בפני עצמם".

ל"הארץ" נודע כי עוד קודם לגיבוש המסקנות, הגישו העמותות המפעילות את המקלטים בקשה למשרד הרווחה, להגדיל את מספר התקנים של העובדים הסוציאליים המטפלים בילדים, מאחד לשלושה. בעמותות גם דורשים סיוע של איש מקצוע בתחום החינוך, כי ילדים רבים זקוקים לסיוע בלימודים. במקלטים נתקלים גם בקושי לתת מענה לילדים ב-13 השבועות שהם נמצאים בחופשה ממערכת בחינוך. כיום מעניק משרד הרווחה תוספת של עובד אחד לא ההכשרה מקצועית, שתפקידו לסייע בטיפול בילדים. "רוב העמותות מתקיימות מתרומות ובעזרתן הן מוסיפות איש מקצוע לטיפול בילדים. אבל זה לא אמור להיות ככה", הוסיפה חבלין־דהן.

במשרד הרווחה הסבירו כי המשרד "שם לנגד עיניו את הילדים ומתייחס אל הילד כאוכלוסייה בפני עצמה, ופועל לגביהם בתחום האבחון, הטיפול, ההעשרה והמרחב הטיפולי".

במחקר שעשו פרופ' חיה יצחקי, פרופ' רחל דקל וד"ר ענת בן פורת מאוניברסיטת בר אילן, ושבדק כ-300 נשים ששהו במקלטים, עלה כי רבות מהן ציינו כי בעיית הילדים היתה שינוי שלילי שחל בחייהן בעקבות ההגעה למקלט. זה כלל בין היתר קושי בקבלת חוקי המקלט, בחיים מרוחקים מהסביבה המוכרת, חשיפה לאלימות מצד ילדים אחרים במקלט והרעה ביחסים בין האמהות לילדים. "הרובד הבולט ביותר היה ההשפעה השלילית של השהות במקלט על התנהגות הילדים בעקבות למידה מילדים אחרים", לשון המחקר.

לי ירון

"הפרושוטו של פארמה, פרמז'אן אמיתי, חומץ הבלזמיקו ובולוניה - אלה הטעמים, הריחות והנופים בהם גדלתי. הצטרפו אליי לשם – יהיה מדהים וטעים"

מאסימיליאנו די מתיאו
איטלקי בנפשו, מאסטר-שף
ומוביל מסעות LemonGuru

מאסימיליאנו די מתיאו 'כבש' את הלבבות בישראל בתחרות 'מאסטר שף' בשילוב המדהים בין יכולת וירטואוזית בתחום הבישול לצד הקסם האישי, סיפורי ה'שורשים' ממקום הולדתו והחיוך כובש הלב. את כל אלה הוא רוצה לחלוק עם המצטרפים אליו למסע קסם קולינארי לשם...

4 ימים של טירוף ריחות, טעמים וחושים במחוז אמיליה רומאניה – המקור של חומרי הגלם המפורסמים בעולם כולו – הפרושוטו של פארמה. וגם הפרמז'אן. אפילו חומץ הבלזמיקו אותו מיישנים 25 שנים ולעיתים יותר... כל אלה בשילוב סדנת בישול, סיורים אצל היצרנים הייחודיים שאין דרך אחרת לפגוש והמון פינוקים של טעם ואירוח...

המסע הבא: איטליה 18.3.2016 מוגבל ל-12 משתתפים

מקומות אחרונים
€1799
לאדם
בחדר זוגי

TALMA
travel and tours ltd.

LEMON GURU
Luxurious Journeys by Michal Ansky

לפרטים: 03-5417316 | www.lemonguru.co.il

HILIGHT